

ÚSES V PRAXI REGIONÁLNÍCH PRACOVIŠŤ AOPK ČR

Mgr. Jan KLEČKA, Ph.D.

*AOPK ČR, Správa CHKO Poodří a Krajské středisko Ostrava , ul. 2. května 1,
742 13 Studénka, jan.klecka@nature.cz*

Agentura ochrany přírody a krajiny České republiky svým zaměřením mezi českými institucemi asi nejlépe odpovídá potřebám koncepční práce na poli ÚSES. V průběhu své existence se organizace této své roli věnovala různě intenzivně, podle názoru mnohých dokonce spíše málo. Období posledních několika let pak patří k těm aktivnějším. Metodická činnost je koordinována ústředím organizace, staví nicméně na praktických zkušenostech pracovníků z regionů. Pracovní náplň regionálních pracovišť týkající se ÚSES je jen v malé míře přímo stanovena obecně platnými předpisy. Širší povědomí o jejich fungování je pak jen matné. Tento krátký příspěvek si klade za cíl informovat o tom, čím se AOPK v regionální praxi zabývá, z čeho plynou její zkušenosti a ve výsledku tedy i jaký je její kredit pro řešení koncepčních i praktických otázek na celostátní úrovni.

AOPK tvoří vedle pražského ústředí v současné době 2 typy regionálních pracovišť. Jsou to jednak správy jednotlivých CHKO a jednak krajská střediska. Náplň činnosti je obecně dosti odlišná, což platí i pro problematiku ÚSES.

Krajská střediska fungují v každém kraji pro území, které nepoživá zvláštní ochrany, tj. úses je v něm relativně silným nástrojem ochrany přírody. Jedná se o cca 85 % území ČR. Jsou to především pracoviště odborná, určená k podpoře výkonu státní správy. Jim samotným její výkon svěřen není, v území nerozhodují. Mají nicméně odborný potenciál se k věcem fundovaně vyjadřovat a svými stanovisky tak přispívat ke kvalitě správní činnosti vlastních dotčených orgánů. V praxi se tento princip osvědčil, AOPK je uznávanou autoritou a střediska takto využívána skutečně jsou. Vedle odbornosti přitom důležitou roli hraje také nestrannost poskytovaného názoru, nezávislého na místní politické situaci či ekonomických zájmech.

Vydávaná stanoviska, případně odborné a znalecké posudky, se mohou týkat široké škály témat. Zaměření i frekvence zpracování se velmi liší v závislosti na zájmu jednotlivých institucí a také na aktivitě pracovišť samotných. Co se týká ÚSES, střediska se nejčastěji vyjadřují k návrhům územně plánovací dokumentace, k návrhům společných zařízení KPÚ, dále k hodnocení EIA, případně i biologickým hodnocením. Stanovisko bývá žádáno také v případě konkrétních konfliktních záměrů, AOPK zde nezřídka zastává roli arbitra.

Příklad KPÚ Kletné: AOPK iniciovala zpracování krajinněekologické studie pro území dílčího povodí. Materiál byl poskytnut zpracovatelům KPÚ jako podklad zejména pro navržení protierozních opatření a vymezení ÚSES. Průběžnými konzultacemi byly následně řešeny jednak detaily zapracování studie, ale zároveň i další otázky – plochy pro umístění náhradních výsadeb, nevyřešený bezodtoký prostor, návaznost dalších opatření v krajině.

Příklad MUK Nošovice: Při přípravě stavby průmyslové zóny Nošovice bylo navrženo přeložení regionálního biokoridoru RBK 1560. Po realizaci stavby se objevil další požadavek, tentokrát na realizaci mimoúrovňového křížení rychlostní komunikace R48. Protože stavba měla být situována opět na lokalitě právě přeloženého biokoridoru,

bylo navrženo jeho další přeložení. V rámci procesu hodnocení EIA AOPK tento postup kritizovala a jí požadovaná podmínka zachování funkčnosti stávajícího koridoru byla nakonec zahrnuta do závěrů hodnocení. Krajský úřad následně požádal AOPK o návrh vymezení regionálního ÚSES v místě tak, aby podmínka byla splněna. Dodaný návrh byl ve výsledku zapracován do ZÚR.

Vedle vlivu na plánování a vymezování ÚSES mají střediska díky svěřené administraci krajinotvorných programů možnost částečně ovlivňovat i jeho realizaci. Jedná se především o dobře zaběhnutý program péče o krajinu, praktický zejména pro malou administrativní náročnost a operativnost přidělení podpory. Prostředky jsou zde každoročně při vysokém převisu poptávky beze zbytku vyčerpány. Středisko má možnost podpořit realizace prvků ÚSES, tj. motivovat k jejich založení, ve většině případů by k němu bez finanční podpory jinak nedošlo. Zároveň má u podpořených akcí kontrolu nad kvalitou zakládaných prvků. Pro realizaci ÚSES jsou využívány i náročnější dotační programy Podpora ochrany přirozených funkcí krajiny a v posledních letech zejména Operační program životní prostředí. I v těchto případech AOPK posuzuje kvalitu a potřebnost záměrů, její role v rámci celého procesu přípravy je zde nicméně výrazně menší.

Příklad realizace RBK v Darkovicích: Obec byla jedna z prvních v Moravskoslezském kraji, která měla zpracovány pozemkové úpravy. Vzhledem k zemědělsky intenzivně využívanému okolí byl zájem ze strany obce na realizaci některých částí ÚSES a obecní úřad oslovil proto AOPK ČR, středisko Ostrava s žádostí o spolupráci. Z Programu péče o krajinu byla nejprve zpracována studie Obnova ekologické stability krajiny v k. ú. Darkovice a Hať, jejímž odborným garantem byla AOPK. Studie pak sloužila jako podklad pro přípravu jednotlivých projektů a žádostí o dotace z krajinotvorných programů. V následujících několika letech byla realizována z Programu péče o krajinu část regionálního biokoridoru na ploše více než 3,5 ha.

Mezi činnosti středisek patří také obecný monitoring problematiky ochrany přírody, tedy i ÚSES, v regionu. Z konkrétní situace v území a možností daného pracoviště pak plynou vlastní aktivity v konkrétních kauzách.

Příklad doplnění RBK v Moravské bráně: V souvislosti se stále intenzivnějším využíváním území mezi Beskydami a Jeseníky hrozí postupně úplné přerušování migračních tras velkých savců mezi oběmi masivy. AOPK navrhla řešit zachování alespoň minimálního prostoru pro tyto trasy formou regionálních biokoridorů. Podařilo se jí pro věc získat kraj, konkrétní trasy navrhnout a předjednat s obcemi. V rámci změny ÚP VÚC byly napříč Moravské brány vymezeny nové regionální biokoridory.

Místní znalost a kontakt s regionem jsou nezastupitelné při plnění úkolů řešených pro území celé ČR centrálně. V minulosti bylo takovým úkolem např. zálohování dokumentací generelů ÚSES pořízených zanikajícími okresními úřady. V současnosti probíhá revize vymezení NRÚSES. Regionální pracoviště při ní oponují nebo i přímo usměrňují řešení v konkrétních lokalitách.

Druhým typem regionálních pracovišť jsou **Správy chráněných krajinných oblastí**. Spravují cca 14 % plochy ČR. Možnosti ovlivnit stav ÚSES ve svěřeném území jsou oproti střediskům teoreticky mnohem větší. V reálné praxi je však tento nástroj ochrany přírody často využíván jen okrajově, spíše jako doplněk k jiným, účinnějším nástrojům, kterými správa ze zákona disponuje. Z nich zásadní je především svěřená pravomoc zákonem stanoveného orgánu ochrany přírody. Problematika ÚSES je v rámci ní dotčena nejčastěji při vydávání závazných stanovisek k územně plánovací dokumentaci, komplexním pozemkovým úpravám a konkrétně k jednotlivým záměrům.

Vedle úlohy výkonu státní správy, jak vyplývá z názvu, pracoviště dané území také spravuje. Jeho úkolem je jednak koncepční činnost, konkrétně zejména zpracování a aktualizace generelu ÚSES, včetně poskytování podkladu pro ÚAP. Prvky již vymezené územními plány pak také dle možnosti a stanovených priorit postupně realizuje a zajišťuje jejich management. Prostředky pro tento účel jsou čerpány ze státního rozpočtu. Rozsah prováděných opatření je přiděleným prostředky limitován.

Jak bylo řečeno, náplň činnosti jak správ tak středisek na poli ÚSES není právními předpisy, s výjimkou výkonu státní správy, striktně stanovena. Přístup, resp. aktivita jednotlivých regionálních pracovišť tak mohou být značně rozdílné, zapojení se mění i v čase. Závisí na odborné kapacitě, okamžitém pracovním vytížení, tradičním zaměření pracoviště, aktuálních úkolech a poptávce v regionu aj. Obecně však lze říci, že díky dlouhodobému působení a velmi široké škále řešených problémů má AOPK jako organizace pro koncepční práci solidní základ. V současné době je navíc k řešení problematiky ÚSES konečně i „politická“ vůle. Chtěli bychom proto věřit, že AOPK k světlé budoucnosti ÚSES v českých zemích významně přispěje.